

Dr. DMITRI AVDEEV

Psihiatria ortodoxă

în întrebări și răspunsuri

De vorbă cu un psihiatru ortodox

ediția a doua

Traducere din limba rusă
Adrian Tănăsescu-Vlas

editura
Σοφία

București

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea de față reprezintă o sinteză a considerabilei experiențe de practician și popularizator a doctorului Dmitri Avdeev, cunoscut psihiatru și psihoterapeut rus de orientare creștin-ortodoxă. În ea se găsesc răspunsurile la întrebări care i-au fost puse autorului, de-a lungul îndelungatei sale cariere, de către pacienți, jurnaliști, teologi.

Fără a încerca să fie exhaustivă (lucru practic imposibil dacă luăm în considerație amploarea temei abordate și inevitabila limitare a spațiului rezervat fiecărui răspuns), lucrarea pe care tocmai ați deschis-o oferă lămuriri asupra celor mai importante și mai frecvente probleme din domeniul bolilor psihice.

Evitând excesul de termeni tehnici, ea se adresează publicului larg, putând oferi oricui reperele indispensabile în domeniul complex al psihiatriei și psihoterapiei, fiind prețioasă în special pentru cei aflați în căutarea unei interpretări ortodoxe a atât de diversei și adeseori enigmaticei patologii sufletești.

Editura

DESPRE BOLILE PSIHICE

1. Ce atitudine trebuie să aibă creștinul ortodox față de boli?

– Nu este pe pământ nici un om pe care să nu-l atingă bolile și necazurile. Păcatul strămoșesc a schimbat înalta stare pe care Domnul a dăruit-o oamenilor. Pierzând Edenul, omul a dobândit... stricăciunea și moartea. Însă mila lui Dumnezeu nu ne părăsește pe noi, păcătoșii și nevrednicii. Bolile, necazurile și greutățile ne sunt trimise de Dumnezeu ca să ne învățăm minte în viața de aici și să primim răsplată în viața viitoare. Răbdându-le fără cârtire, prin ele ne curățim de păcate, creștem duhovnicește și ne pregătim pentru veșnicie. Smerenie și răbdare, nădăjduire în Domnul și în voia Lui cea bună – iată ce înseamnă o dispoziție sufletească cu adevărat creștină.

Un astfel de comportament îl întărește moralmente pe bolnav și i se socoate drept nevoință. Într-un atare caz, confruntându-se cu necazurile și bolile, omul arată biruința duhului asupra trupului, a binelui asupra răului. Mântuitorul nos-

tru ne-a dat pildă a celei mai mari răbdări, iubiri și blândeți suferind chinurile crucii și rugându-Se pentru răstignitorii Săi.

Boala înseamnă vreme a cercetării de sine, vreme a cugetării, vreme a pocăinței. Deci să ne amintim că totul este de la Dumnezeu: și boala, și sănătatea. Iar tot ce este de la Dumnezeu este spre binele nostru. Ca atare, să nu ne descurajăm. Milostivul nostru Domn nu va trimite nimănui dintre noi ispite mai presus de puterea sa, căci, după spusele Apostolului, *credincios este Dumnezeu, Care nu va îngădui să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci odată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda* (I Cor. 10, 13). Să păzim în inima noastră și aducerea aminte de faptul că *prin multe neazuri se cuvine nouă să intrăm în împărăția lui Dumnezeu* (Fapte 14, 22).

Dimpotrivă, cărtirea, protestul, înrăirea împotriva a toți și a toate strică pacea lăuntrică, sporesc suferințele și – lucrul principal – micșorează sau nimicesc roada duhovnicească pentru care ele au fost trimise. Rода aceasta e mântuirea noastră. Uneori ne împiedică să conștientizăm și să înțelegem lucrul acesta puțină credință, nepăsarea față de propria persoană și celelalte păcate de acest fel.

Anii de ateism nu au trecut fără să lase urme. În Rusia au crescut aproape trei generații de oameni care nu au știut de Dumnezeu și de Sfânta Lui Biserică. În activitatea mea practică medicală

mă ciocnesc adeseori de situații când omul bolnav sau necăjit nu înțelege sensul duhovnicesc al suferinței (aici e vorba de creștinii ortodocși), este foarte apăsător de felul în care se simte, este plin de descurajare și întristare sau uneori și mai rău: de deznădejde, de dorința morții...

Există și o altă problemă, care nu-l poate lăsa nepăsător pe nici un medic ortodox. Lipsa duhovniciei care a domnit în societate pe timpul ultimilor șaptezeci și ceva de ani a lovit, firește, și medicina, cu toate urmările care decurg de aici. Cum să nu ne amintim spitalele dinainte de revoluția bolșevică? Icoane, candelă aprinsă, surori de caritate, preot ce spovedea, împărtășea, făcea masluri... Toate acestea au existat... Este îmbucurător faptul că acum, din mila lui Dumnezeu, tradiția aceasta renaște puțin câte puțin. Deocamdată nu pretutindeni, dar se zidesc și se sfințesc biserici pe lângă spitale, în clinici se fac slujbe. În ochii bolnavilor apar scânteii de credință și de nădejde. În suflete se înstăpânesc bucuria și mângâierea. Vrem să credem că Domnul ne va da timp și putere de pocăință și de îndreptare.

„Boala este trimisă uneori spre curățirea păcatelor, iar alteori spre a smeri mândria.” (Sfântul Ioan Scărarul)

„Boala ne este învățare de minte de la Dumnezeu și slujește spre sporire dacă vom da mulțumită Lui. Oare Iov nu a fost prieten credincios al lui

Dumnezeu? Dar ce n-a îndurat mulțumind lui Dumnezeu și slavoslovindu-L? Și răbdarea l-a dus în cele din urmă la slavă fără seamăn. Rabdă și tu puțin (în boală) și vei vedea slava lui Dumnezeu (In 11, 40). Iar cât privește faptul că nu poți să postești (în boală), nu te necăji. Dumnezeu nu cere de la nimeni osteneți mai presus de putere. Pe lângă asta, ce alta este postul, fără numai pedepsire a trupului pentru a-l smeri când e sănătos și a-l face neputincios a lucra patimile, după cuvântul Apostolului: *Când sunt slab, atunci sunt tare* (II Cor. 12, 10)? Iar boala este mai mult decât această pedeapsă și se socoate în loc de post, fiind prețuită chiar mai vârtos decât acesta. Cine o îndură cu răbdare, dând mulțumită lui Dumnezeu, primește prin răbdare roada mântuirii sale. În loc ca puterea trupului să fie slăbită prin postire, el e slăbit deja prin boală. Deci mulțumește lui Dumnezeu că te-ai slobozit de osteneala postului. De vei mânca și de zece ori în zi, nu te întrista; nu vei fi osândit pentru aceasta, fiindcă o faci nu dând frâu liber patimii.”

(Unui bolnav descurajat). „Îmbrățișează pătimirile Mântuitorului nostru, ca și cum ai răbda împreună cu El ocări, răni, înjosiri, jigniri prin scuipare, batjocura porfirei mincinoase, rușinea cununii de spini, oțet cu fiere, durere de la înfișarea piroanelor, străpungerea cu lancea, revărsarea apei și sângelui – și ia de acolo mângâiere suferințelor tale. Domnul nu va lăsa să rămâ-

nă zadarnică osteneala ta. El a îngăduit ca tu să înduri o mică suferință ca să nu fii străin pentru sfinți când îi vei vedea în ceasul acela purtând roadele răbdării necazurilor și proslăviți, ci să fii părtaș al lor și al lui Iisus, având îndrăznire înaintea Lui dimpreună cu sfinții. Deci nu te întrista; Dumnezeu nu te-a uitat, ci poartă grijă pentru tine ca pentru un fiu al Său adevărat, iar nu ca pentru unul din curvie.” (Sfinții Varsanufie și Ioan)

„Toate sunt de la Dumnezeu, atât cele bune, cât și cele întristătoare – dar unele sunt după buna voire, altele după iconomie, iar altele după îngăduință. După buna voire sunt atunci când ducem viață îmbunătățită, pentru că place lui Dumnezeu ca cei ce duc viață îmbunătățită să agonisească podoaba cununilor răbdării; după iconomie sunt atunci când, căzând în greșale, suntem învățați minte, iar după îngăduință sunt atunci când nici după ce ni se dă învățătură de minte nu ne întoarcem. Și iarăși: după iconomie Dumnezeu ne pedepsește când păcătuim, ca nu împreună cu lumea să fim judecați, după cuvântul Apostolului: *Fiind judecați de Domnul, suntem pedepsiți, ca să nu fim osândiți împreună cu lumea* (I Cor. 11, 32). În acest înțeles *nu este rău în cetate pe care Domnul să nu-l fi făcut* (Amos 3, 6) – cum ar fi foamete, molime, boli, războaie, înfrângeri, fiindcă toate acestea slujesc spre curățirea de păcate. Iar Dumnezeu îngăduie și-i părăsește desăvârșit pe cei ce fie că nu vor să trăiască fă-

ră de păcat, fie că nici învățați minte nu se întorc, ci rămân în păcat. Atunci Dumnezeu îi dă întru minte neiscusită (v. Rom. 1, 28), adică le îngăduie slobozenia de a face lucruri necuvioase.” (Sfântul Efrem Sirul)

„Când, de pildă, bolnavul se hotărăște să își îndure boala fără cârtire, și face asta, vrăjmașul, știind că astfel s-a întărit în virtutea răbdării, se apucă pe furiș să-i strice această așezare sufletească bună. Ca atare, începe să-i aducă în gând multe fapte bune pe care ar fi putut să le săvârșească dacă s-ar fi aflat într-o altă stare și se străduie să-l încredințeze că dacă ar fi fost sănătos ar fi lucrat foarte bine lui Dumnezeu și ar fi adus foarte mult folos sieși și aproapelui: ar fi mers la biserică, ar fi purtat împreună-vorbiri duhovnicești, ar fi citit și ar fi scris spre folosul aproapelui și așa mai departe. Băgând de seamă că sunt primite gândurile de acest fel, vrăjmașul le aduce mai des în minte, le înmulțește și le înflorește, le vără în suflet, stârnește poftă și porniri spre acele fapte, zugrăvind cât de bine i-ar fi mers bolnavului cutare sau cutare lucru și ațâțând părerea de rău că boala îl leagă de mâini și de picioare.

Puțin câte puțin, întâmplându-se deseori în suflet atare gânduri și mișcări, pofta ajunge nemulțumire și supărare. Răbdarea fără cârtire de mai înainte se strică în acest chip și boala pare de acum nu doctorie de la Dumnezeu și prilej

de călire în virtutea răbdării, ci un lucru nepotrivit pentru lucrarea mântuirii, și dorința slobozirii de ea devine de neînfrânat – totul, chipurile, pentru a primi lărgime spre a lucra binele și a plăcea lui Dumnezeu în fel și chip.

Odată ce l-a adus aici, vrăjmașul îi fură din minte și din inimă acest scop bun al dorinței de însănătoșire și, lăsându-i numai dorința sănătății de dragul sănătății, îl face să privească boala cu supărare – nu ca pe o piedică în calea binelui, ci ca pe un lucru neplăcut în sine. Nerăbdarea, nefiind vindecată prin gânduri bune, trage de aici putere și ajunge cârtire, lipsindu-l pe bolnav de tihna dinainte, pe care i-o dădea răbdarea fără cârtire. Iar vrăjmașul se bucură că a izbutit să-l tulbure.

Întocmai la fel îl tulbură vrăjmașul pe săracul care îndură cu răbdare soarta sa, zugrăvindui faptele cele bune cu care s-ar fi împodobit, chipurile, de ar fi fost bogat.

De toate aceste ispite se izbăvește lesne cel ce, având îndrumător, sfătuitor și împreună-vorbitor încercat, urmează cu supunere smerită poveștelor acestuia. Iar cine este lipsit din oarecare pricini de un bine ca acesta să ia aminte la sine și să se deprindă a deosebi fără greș binele de rău după dreptarul creștinesc, după care trebuie să se rânduiască viața noastră, a tuturor. Dacă împrejurările ce ni se pare că ne împiedică să facem mai mult bine nu țin de voia noastră, ci sunt

trimise de Dumnezeu, să le primim cu supunere și să nu ascultăm de nici un fel de insuflări care încearcă să ne abată de la supunerea aceasta. Trimițând asemenea împrejurare, Dumnezeu nu așteaptă de la tine decât să te ții și să lucrezi așa cum cere și așa cum dă puțința împrejurarea cu pricina.

Fie că ești bolnav, fie că ești sărac, rabdă. Dumnezeu nu cere de la tine decât răbdare. Răbdând fără cârtire, te vei afla fără încetare în fapta bună. Oricând va căuta spre tine Dumnezeu, va vedea că faci bine sau că rămâi în bine, de vei răbda fără cârtire – în vreme ce la omul sănătos faptele bune vin când și când. De ce, dorind schimbarea stării tale, îți dorești să dai binele pe mai rău?” (Sfântul Nicodim Aghioritul)

„De la Atotbunul Dumnezeu nu vine decât bine, iar nu rău. Însăși boala ta este un bine, iar tu cârtești, te împuținezi cu sufletul, te descurajezi. Rabdă, mulțumește: pentru plăcerile de voie la tinerețe vin bolile fără voie la bătrânețe.

Cel ce pătimește cu trupul încetează a păcătui (v. I Pt. 4, 1). Iată de ce creștinul are neapărată nevoie de suferințe, de cruce: fără suferințe, fără apăsare trupul nostru se prosteste, se îndrăcește, păcătuiește, mânia pe Dumnezeu, face necazuri sieși și sufletului. O, trup ticălos, multpătimitor, din a cărui pricină vin toate necazurile în omenire! O, inimă multpătimașă, spurcată! Ce iese din om spurcă pe om, pentru că dinlăuntru, din

inima omenească, ies gândurile rele, preacurviile, curviile, omorurile, furturile, lăcomia, răutatea, viclenia, netrebnicia, ochiul pizmaș, hulirea împotriva lui Dumnezeu, trufia, nebunia. Toate aceste rele dinlăuntru ies și-l spurcă pe om (v. Mc. 7, 20-23). Iată unde este izvorul a tot răul din om – în inimă!” (Sfântul Ioan de Kronstadt)

Ava Pimen cel Mare zicea: „Deopotrivă sunt acestea trei: când se liniștește cineva bine; când este cineva bolnav și dă mulțumită lui Dumnezeu; când se află cineva în ascultare nefățarnică. Aceștia trei au aceeași lucrare.”

2. Ce înseamnă „boală psihică”?

– Boala psihică reprezintă un ansamblu de modificări ale activității creierului în care psihicul nu corespunde realității înconjurătoare, o reflectă în mod deformat. Bolile psihice se manifestă în tulburări ale psihologiei și comportamentului.

3. Cum se clasifică bolile psihice?

– În principiu, în psihiatrie sunt distinse două niveluri de modificări patologice. De primul nivel sau grupă țin stările psihotice. Este vorba de o grupă largă de boli, ce au origine nepsihogenă (nepsihologică) și sunt legate de o serie de tulburări genetice, metabolice și de altă natură. Între maladiile fundamentale care fac parte din această grupă se disting: schizofrenia, psihoza maniacodepresivă, psihozele epileptice și senile. Boli-

le acestea pot evolua continuu sau în crize, șters sau manifest, grav sau moderat.

Simptome tipice ale psihozelor: delirul, halucinațiile, tulburările de comportament (mai des în schizofrenie), tulburări ale sferei emoționale sub forma maniei sau depresiei (în psihoza maniaco-depresivă) ș.a.m.d. Cu timpul se poate schimba tot „chipul” psihic al omului.

Cealaltă grupă de boli psihice cuprinde diverse tulburări nevrotice, nevrozoid. Trăsătura distinctivă a acestor boli este reprezentată de legătura lor cu stresurile, cu împrejurările psihotraumatizante, cu defectele de educație, cu condițiile sociale.

Spre deosebire de psihoze, în cazul tulburărilor nevrotice, care alcătuiesc așa-numita psihiatrie „minoră”, bolnavii au o atitudine critică față de starea lor psihică, se străduie să se lupte cu boala ce i-a lovit.

Bolile psihice au în multe privințe o evoluție diferită față de patologia somatică (trupească). Una dintre particularitățile bolilor psihice este reprezentată de aparenta absență a unui factor patogen vizibil. În schizofrenie și în psihoza maniaco-depresivă lipsesc din creier orice modificări anatomice semnificative. Nici nevrozile nu prezintă defecte vizibile în ce privește sistemul nervos central. În psihozele epileptice și senile, modificările patologice din creier mai degrabă premerg manifestărilor clinice ale tulburărilor psihice decât sunt generate de acestea.